

Metallinetsijöiden harrastusetiikka vakuutti museoviranomaiset

Fakta Julkaistu 24.11.2016 klo 16:32 Kirjoittaja Raimo Muurinen

Metallinetsinharrastajien esinelöydöt herättävät myönteistä hämmästyä kerta toisensa jälkeen. Maanläheisten kansalaistutkijoiden kuluva vuosikymmenen saldoon kuuluvat muassa Espoonkartanon kultasormus, Espoon rautakautiset löydöt, Janakkalan miekkamies, Hangastenmäen linnavuori sekä hopearahakätköt Hämeenkoskella ja Valkeakoskella.

“Nyt on meneillään lajin kolmas buumi. Aiemmat olivat 1970- ja 90-luvuilla”, kertoo [Suomen metallinetsijöiden](#) puheenjohtaja **Lasse Nyman**. “Suomessa on kymmenkunta alan yhdistystä, joihin kuuluu yhteensä noin 150 jäsentä. Verkossa alan suurin foorumi on aarremaanalla.com, jossa on hieman vajaa 5000 jäsentä. Näistä aktiivisia harrastajien määrä lienee tuhannen ja kahden välillä”, Nyman selventää.

Lasse Nyman on erikoistunut löytämään sotahistorian jälkiä maastosta. Kypärä on toimitettu museon kokoelmiin. Kuva © Otso Nygrén.

Nymanille on kertynyt jo yli kymmenen vuotta harrastuksen parissa. Yhdistyksen varapuheenjohtajana toimii **Pekka Kiiski**, jolla on kokemusta reilu kuusi vuotta. Metallinetsinharrastus on mennyt tuona aikana vauhdilla eteenpäin.

“Yksi vaikuttavimmista saavutuksista on ollut Espoon alueen historian uudelleenkirjoittaminen harrastajalöytöjen ansiosta. Aiemmin virallinen totuus oli, että Espoon seudulla ei ole ollut rautakautista asutusta”, Kiiski valottaa.

“Espoon museon suhtautuminen harrastajien rautakautisiin esinelöytöihin oli aivan alkuun yllättynyttä. Museolle löytöjä esitelleet harrastajat saivat kuulla, etteivät ne voineet pitää paikkaansa, koska niin sanotun virallisen totuuden mukaan Espoosta ei olisi pitänyt löytyä rautakautista esineistöä. Kun harrastajat tekivät lisää löytöjä, alkoi suhtautuminen hiljalleen muuttua”, Nyman ja Kiiski muistelevat.

Verkalleen alkanut yhteistyö on nyt runsaan viiden vuoden myötä johtanut siihen, että Suomen metallinetsijät ja Espoon kaupunginmuseo tekivät [yhteistyösopimuksen](#), joka luo muodolliset puitteet alan harrastajien ja viranomaisten kanssakäymiselle.

“Enää ei keskustella siitä, onko harrastajametallinetsijöistä mahdollisesti hyötyä arkeologiselle tutkimukselle. Nyt keskustellaan siitä, miten yhteistyötä tehdään”
- Lasse Nyman

“Yhteistyön arvo tunnustetaan nykyään jo laajalti. Esimerkiksi Tampereen seudulla on hyviä kokemuksia yhteiskartoituksesta, jossa maakuntamuseon arkeologi **Ulla Moilanen** on juuri korostanut yhteistyötä metallinetsinharrastajien kanssa varteenotettavana tutkimusmenetelmänä”, puheenjohtajat kertovat.

Uusi järjestelmä esinelöytöjen ilmoittamiseen

Myös museoviraston pääjohtaja **Juhani Kostet** [on kirjoittanut](#) näkevänsä harrastajissa potentiaalia hyödylliseksi ja osaavaksi apuvoimaksi viranomaisille. Meneillään olevan metallinetsintäinnostuksen myötä museovirasto saa muinaismuistolakia noudattavilta harrastajilta vuosittain tuhansia esinelöytöjä tunnistettavaksi ja luetteloitavaksi. Museoviraston sisällä on kehitelty ajatusta nykyaikaisesta järjestelmästä esinelöytöjen ilmoittamiseksi.

“Museovirastolla on meneillään laaja tietojärjestelmien uudistaminen työnimellä *kulttuuriympäristö kartalla*. Sen toiseen vaiheeseen sisältyy ajatus muun muassa metallinetsijöiden esinelöytöjen ilmoittamisesta. Toteutusajankohta ulottuu ensi vuodesta vuoteen 2018. Tarkoitus on, että kerran kirjoitetut tiedot siirtyisivät automaattisesti eteenpäin, jopa aina kokoelmanhallintajärjestelmään saakka”, kertoo Museoviraston arkisto- ja tietopalveluiden osastonjohtaja **Vesa Hongisto**.

Kostetin mukaan tällaisen järjestelmän avulla esineiden tunnistamisessa voitaisiin hyödyntää joukkoistamista.

“Aarremaanalla-foorumin suurin arvo on esinelöytöjen tunnistamisessa” - Lasse Nyman

Sulan maan aikana foorumille lähetetään käytännössä päivittäin kuvia harrastajien tekemistä löydöistä eri puolelta Suomea. Vanhojen kolikoiden tunnistaminen lienee helpoimpia tehtäviä niiden sisältämien vuosilukujen ja samankaltaisuuden ansiosta. Vaikeammat ja erikoisemmat löydöt

puolestaan herättävät useampien jäsenten mielenkiinnon, jolloin “joukkoöly” saattaa yltyä nopeastikin ratkomaan mysteerejä.

Foorumin keskustelijoiden määrä ja itsenäinen asema suhteessa toisiinsa mahdollistaa myös tieteelle tärkeän itsekorjaamismekanismin toimivuuden. Näin kävi muutama vuosi sitten, kun foorumilla keskusteltiin [väitteestä](#), jonka mukaan Suomen keskiaikaiset kirkot sijaitsevat 33,3 kilometrin vakioetäisyydellä toisistaan. Osa keskustelijoista hyödynsi karttaohjelmistoja, koordinaatteja ja geometristä laskentaa väitteen testaamiseksi. Tuloksena keskustelijoiden enemmistö tyrmäsi väitteen epätodeksi ja vieläpä taustoitukseksi perusteella silkaksi epätieteelliseksi huuhaaksi.

Pekka Kiiski osallistui “yhteispiippaukseen” Kiukaisissa. Maanpinnan alta paljastui tuolloin kolikoita aina 1600-luvulta alkaen. Kuva: Raimo Muurinen

Väärinkäytökset kiusana

Toinen harrastajien ja museoiden yhteistyön syy johtuu tarpeesta edistää alan eettisten standardien noudattamista. Kiisken mukaan muutamat väärinkäytökset ovat jo vahingoittaneet hyviä tapoja noudattavien harrastajien mainetta. “Mene siinä sitten pyytämään maanomistajalta etsintälupaa, jos uutisissa on juuri ollut lakien rikkomisesta”, Nyman huomauttaa.

“Ongelmia tuovat sellaiset harrastajat, jotka kaivavat ilman maanomistajan lupaa tai rauhoitetulla alueella, esimerkiksi tunnetun kiinteän muinaismuiston läheltä. Jotkut eivät malta lopettaa kaivamista riittävän ajoissa, jolloin saattaa vaaraantua tutkimuksellisesti kiinnostavan kontekstuaalisen tiedon säilyminen. Osa taas ei välttämättä ilmoita löytöjään viranomaisille, vaan he pitävät esineet joko omissa kokoelmissaan tai saattavat pyrkiä myymään niitä eteenpäin”, Kiiski harmittelee.

“Valitettavan usein on jouduttu todistamaan, että jos jonkin löydön paikka julkaistaan, muut menevät kaivelemaan samalta alueelta, myös luvatta. Tutkimustiedon suojelemiseksi ja toisaalta maanomistajan rauhan vuoksi en julkaise löytöjäni itse missään, vaan ne tulevat yleiseen tietoisuuteen vasta museoviranomaisen kautta”, Nyman kertoo.

“Toisaalta löytö sinänsä voidaan uutisoida, kunhan tarkkaa paikkaa ei ilmoiteta heti alkajaisiksi”, täydentää Kiiski. “Eräässä tapauksessa löydön tekijät olivat pyrkineet hinnoittelemaan löytönsä ja näin kiristämään museovirastoa. Tuntuu, että alan maineen ylläpitäminen on välillä kuin taistelua tuulimyllyjä vastaan.”

“Verkon ansiosta ala ei ole kuitenkaan enää aikaisempaan tapaan yksinäisten susien hommaa, vaan siitä on tullut yhteisöllinen harrastus, kun ihmiset löytävät toisensa entistä helpommin”, Nyman lisää.

Tutkimusetiikkaan kuuluu oikeuksien ja velvollisuuksien tasapaino

Toimittajan näkökulmasta Espoon kaupunginmuseon ja Metallinetsijöiden laatima yhteistyösopimus on tervetullut avaus ikävistä lieveilmiöistä kärsineen harrastuksen toimintaedellytysten parantamiseksi. Sopimus näyttää kuitenkin hyödyttävän viranomaisia enemmän kuin harrastajia, vaikka sen noudattaminen perustuukin harrastajien vapaaehtoisuuteen. Tällainen painotus saattaa kieliä joko harrastusyhdistyksen halusta tinkimättömän tutkimusetiikan noudattamiseen tai viranomaisten tahdosta pitää ammattilaisten ja amatöörien tontit (lue: oikeudet ja velvollisuudet) tarkoin eriteltyinä. Sopimuksen myötä harrastajat sitoutuvat esimerkiksi luovuttamaan löytönsä korvauksetta museolle, siis toisin sanoen jopa luopuvat lakisääteisistä oikeuksistaan esimerkiksi jalometallilöytöjen osalta. Vastineeksi sopimuksessa museon vastuiksi määritellään lähinnä ohjaukseen, tiedotukseen ja löytöjen ilmoitukseen liittyviä tehtäviä, jotka viranomaisella pitäisi jo luonnostaan olla tehtävinään. Toisaalta sopimus kuitenkin kieliä myös lupausta erilaisista yhteiskaivuhankkeista ja viittaa jopa mahdollistavan erityistapauksissa valvotun pääsyn tunnetuille muinaismuistoalueille. Sopimuksen ehdot vain herättävät kysymään, että eivätkö harrastajat ole tervetulleita Espoossa yhteiskaivuisiin, elleivät ole valmiita luopumaan oikeuksistaan?

Alati lisääntyvien kustannussäästöpainneiden aikana viranomaisten esinelöytöjen tunnistustehtävän ulkoistaminen verkon avulla harrastajille ja muille kiinnostuneille on ehdottomasti järkevä yhteistyön muoto. Huomattavasti haastavampi tehtävä on keksiä sellaisia yhteistyön tapoja, joilla ennaltaehkäistään alan ei-toivottuja ilmiöitä kuten luvatonta kaivuuta ja ilmoitusvelvollisuuden laiminlyöntiä. Suomen Metallinetsijöiden toiminnassa on kuitenkin havaittavissa pyrkimys oikeaan suuntaan eli yhteisöllisyyteen, joka näkyy niin verkkofoorumilla kuin sekä harrastajien keskinäisissä että viranomaisten kanssa järjestetyissä yhteiskaivauksissa. Tiiviissä yhteisössä normeja noudatetaan tunnollisemmin, kun ihmiset tuntevat toisensa ja riski jäädä kiinni sääntöjen rikkomisesta on korkeampi. Rangaistus tuntuu myös erilaiselta, jos sillä on sosiaalinen ulottuvuus eikä se tule “pelkästään kasvottomilta viranomaisilta”. Jotta museoviranomaiset eivät aina vain uudelleen joudu viestimään erilaisten rikkomusten kohdalla sitä mikä on kiellettyä, kannattaa heidän nähdä vaivaa, jotta vastuut ja vapaudet yhteisen kulttuuriympäristön vaalimisesta jakaantuvat tasapuolisesti eri osapuolille.

Suomen metallinetsijät esittelevät toimintaansa [Arkeologiaa metallinetsijöille -seminaarissa](#) Museokeskus Vapriikissa Tampereella 26.11.

Artikkelin kirjoituksessa on käytetty siteerattujen henkilöiden haastatteluiden ja linkitettyjen sivujen lisäksi seuraavia lähteitä:

- [Yle Uutiset Häme 10.11. 2016](#)
- [“Museovirasto tuohduksissaan – "harrastaja-arkeologit" ryöstöretkellä Hakoisten Linnavuorella”, Yle](#)
- [“Tuhatvuotiaan miekkamiehen ruumis löytyi pellostasta”, Yle](#)
- [“Keskiaikainen sormuslöytö Espoosta”, Espoon kaupunki](#)
- [Kanta-Hämeen menneisyyden etsijät -Facebook-sivu](#)
- [Muinaisjäännösrekisteri](#)
- [Museoviraston blogi](#)

(Espoon museota koskevaa kohtaa on editoitu 5.12.)